

Дуња Илић¹
ЈУ Гимназија
Бања Лука
gimn@inecco.net

Оригинални научни чланак

УДК 811.163.41'373.232.2
COBISS.RS-ID 135072769
DOI 10.7251/VER21011171

СЕМАНТИЧКА И СТРУКТУРАЛНА АНАЛИЗА ПРЕЗИМЕНА ВОЗУЋКИХ СРБА²

Апстракт: Рад обухвата лингвистичку анализу 113³ презимена или патронима у говору и језику возућких Срба. Презимена су повезивана са крсним славама, а славе са родовима. Анализа обухвата творбу и значење, семантику и етимологију српских возућких презимена или патронима. Евидентирана презимена мушкараца и жена обрађена су творбено-семантичком анализом, с дијахроног аспекта. О говору и језику Срба у средњој Босни, у сливу реке Криваје, ареалу којем припада подручје Возуће, и говору возућких Срба и свих наведених српских сеоских ареала, писано је са дијалектолошког становишта, а обухваћени су и радови из ономастике одређених ареала у североисточној и средњој Босни. Ареал Возуће налази се у граничној области ова два велика ареала. У доступној литератури нема објављених радова из антропониимије Возуће. После ратних дешавања крајем прошлог века, српско становништво потпуно је исељено, тачније: протерано и расељено из овог краја. Подаци и теренска истраживања ослањају се на литературу и информаторе, обухватају различите језичке слојеве и периоде српског постојања у Возући. Рад има за циљ чување српског идентитета и културног наслеђа у Возући и околини.

Кључне речи: презимена, патроними, Возућа, семантичка структурална анализа, крсна слава.

УВОД

Територија Возуће заузима јужни део планине Озрен, која припада динарском венцу планина. То је вековни српски простор планине Озрен, на граници средње и североисточне Босне. Возућа се као општина образује први пут између два светска рата, 1932. године. У оквиру Тузланског среза налазиће се од 1953. до 1958. године; од 1958. до априла 1992. у саставу општине Завидовићи и регије Зеница; у периоду од априла 1992. до септембра 1995. у саставу Српске општине Завидовићи – тачније речено, Возућа ће бити њен центар. После прогона српског становништва са наведене територије, Возућа ће наставити да постоји у саставу општине Завидовићи. Данас она припада Зеничко-добојском кантону. Територија се простире на 269 км² у ширем смислу области Возуће и 120 км² у ужем смислу ове географске области. Према попису становништва из 1991. године, ту је живело 7.650 становника, а то је период када су ту живели и Срби протерани у септембру 1995. године и нешто других народа и народности (Бошњака, Хрвата, Југословена, Рома и осталих). Возућа је насеље а 1991. године била је и општина. Српска насеља у пространој Возућкој котлини се у народу такође називају Возућом. У научној литератури, од после

¹ dunja_ilic@yahoo.com

Аутор је мр филолошких наука, ради у ЈУ Гимназија, Бања Лука. Бави се ономастиком и методиком наставе српског језика и књижевности. – Напомена ур.

² Рад ће у наставцима излазити у наредним бројевима часописа. – Напомена ур.

³ У овом раду биће представљена 23 презимена, А–Д.

Другог светског рата до данас, налази се назив Возућа и околина. Заправо, то је прави корпус овог истраживања, посебно када су у питању српски возућки антропоними и патроними или презимена. У Возућкој котлини биће разматрано око 90 села и насеља: Возућа, Вуковине, Гаре, Лозна, Миљевићи, Осјечани, Подволујак, Предражић, Предрази, Врачевац, Кочарин, Капетаново Брдо, Јасиковац, Липовац, Цине, Опачац, Гај, Маричићи, Калаиши, Липа, Орашје, Цвијановићи, Јелчићи, Пашалићи, Јелав, Поткочарин, Сјенокос, Пантелићи, Мркаљевићи, Пециловине, Вуковине, Мисарађа, Цвјетовине, Шиктари, Јелићи, Зобици, Подвода, Турчиновићи, Васовине, Васићи, Крушкова Лука, Стошница, Јањиле, Башчица, Трнићи, Стог, Подстог, Оштрић, Подволујак, Медићи, Каменица, Свињашница, Хрге, Жељова, Присјека, Поље, Потпаљеник, Раван, Цурићи, Прокопићи, Подмалован или Лазендићи, Туњик, Пријевор, Подборик, Ристићи, Брезик, Мијатовићи, Прилушковићи, Градина, Пејановићи, Кестен, Дамјановићи, Боровци, Ораховица, Савичићи, Трештеница, Ристићи, Обојковина, Кршевац и Стике. Укупни подаци о становништву по попису из 1991. године: укупно 7.605, Срби: 5.058, Муслимани: 2.172, Хрвати: 196, Југословени: 111, Остали: 687. Заштитник Возуће и Возућана је свети краљ Стефан Драгутин Немањић (1276–1316), који је владао жупама: Мачве, Срема, Усоре и Соли. Он је подигао манастир Возућицу на обали реке Возућице. „Манастир се први пут спомиње 1617. године” (Филиповић, 1940, стр. 2), а посвећен је Светој Тројици. Манастир се у народу назива Возућа или Возућица (по истоименој реци на чијој обали се налази). Истраживања на терену је крајем 30-их година XX века, као државни службеник Краљевине Југославије, радио проф. др Миленко Филиповић⁴.

СЕМАНТИЧКО-СТРУКТУРАЛНА АНАЛИЗА ПАТРОНИМА ИЛИ ПРЕЗИМЕНА

АНДРИЋ „Потомци данашњих Андрића су живјели у возућким селима: Лозна и Градина” (Цвјетковић, 2005, стр. 79). „Били су досељени у Возућу из озренских села Карановац (Трифундан) и Сижје (Ђурђевдан). Славе крсне славе: Трифундан и Ђурђевдан. Ово презиме налазимо у шематизму из 1892. год. у Маглајском протопрезвигитерату у озренском селу Бољанић (Ђурђевдан) и мјесту Маглај (Јованџан). Уочавамо крсне славе: Ђурђевдан и Јованџан” (Јањетовић, 1993, стр. 24–25). „Андрићи сматрају да им је стара слава Ђурђевдан а да су остале славе накнадно преузимали. Сматрају да су се доселили из Братача код Невесиња” (Милићевић, 2005, стр. 205). Презиме је антропонимског карактера. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Андро. У основи презимена препознајемо „мушки антропоним Андро” (Грос, 2013, стр. 38). Презиме настало суфиксацијом од падежног облика хипокористика и творбеног суфикса -ић: Андро > Андри > Андрић. Присутна је промена имена хипокористика Андро по трећој именичкој врсти, као да се ради о имену женског рода Андра (Стевановић, 1971, стр. 149–153). Потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 76).

АСЕНТИЋ Потомци данашњих Асентића сматрају да је њихово презиме бугарског порекла. Ово је јединствено српско презиме у Возући и на простору Босне и Херцеговине. Јавља се код Срба једино у Возући. „Слава Асентића је Свети Никола. Асентићи су живјели у селу Врачевац у Возући” (Цвјетковић, 2005, стр. 54). Сматра се да се ради о досељеницима у Возућку котлину и да им је ова слава накнадно додељена. Асентића Хрвата има у Посавини

⁴ Види специјално издање часописа *Возућица*, текст Цвјетковић, Н. (1998). „Манастир Возућица – манастир светионик покољењима”, 16–17.

у месту Мишковци и околини Дервенте. Данас их на подручју Републике Хрватске живи свега 30 у 16 домаћинстава на подручју: Загреба, Сиска, Солина, Ријеке и околине Дубровника (место Груда). Они су потомци средњобосанских Хрвата. Претпостављамо да се радило о некада јединственом роду. Да су се Срби Асентићи доселили у Возућу и да се део рода преселио на данашњу територију Града Загреба, одакле се раселио по територији Републике Хрватске. У Републици Хрватској има неколицина и Срба Асентића на наведеном подручју. У именској основи презимена Асентић препознајемо мушко лично име Асен. „Мушко лично име Асен је бугарског поријекла. Највјероватније му се коријен налази у арапском језику. Изворно, на арапском: *Hasān* – лијеп човјек, изузетних особина: красан, љубак, богат и добар човјек; припадник султанове владарске династије или високих државника око султана. Изворно, на арапском: *hās* – царско имање, дворско имање” (Шимундић, 1988, стр. 24; Шкаљић, 1966, стр. 316). Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Асен. Презиме настало суфиксацијом од падежног облика мушког имена Асен и творбеног суфикса -ић: Асен(т) > Асен(т)и > Асентић. Присутна је промена Асен(т) по трећој именичкој врсти, као да се ради о имену женског рода (Стевановић, 1971, стр. 149–153). Презиме потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 115).

БАЅБИЋ „Потомци данашњих Бабића су живјели у возућком селу Стике (Ђурђевдан) и озренским селима: Бабице (Лазарица), Бољанић (Ђурђевдан) и Сочковац (Јовањдан). Уочавамо 3 крсне славе Бабића: Лазарица, Ђурђевдан и Јовањдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 88–82). „Ово презиме налазимо у шематизму из 1892. год. у Маглајском протопрезивијерату у озренском селу Бољанић (Ивањдан, Симеундан)” (Јањетовић, 1993, стр. 31–32). Презиме Бабић је веома мало распрострањено у Возући и на планини Озрен. Веома је распрострањено у Босни и Херцеговини. У Херцеговини живе Бабићи који славе: Лазарицу, Ђурђевдан и Јовањдан. „Припадају херцеговачким исељеничким породицама које су добиле своје грбове и почасту у Босни” (Милићевић, 2005, стр. 140). На основу истраживања, нема тачних података о генеалогским везама возућких и озренских са једне стране, и херцеговачких Бабића са друге стране. Презиме Бабић потврђено код Грос (Грос, 2013, стр. 222, 291). Потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 135). Презиме је антропонимског карактера. У основи презимена препознајемо апелатив, женску именицу баба (Грос, 2013, стр. 157, 391). Код Скока презиме није посведочено, само „Им. ж. баба: стара жена; прастиара ријеч, из балтослов. периода” (Скок, књ. I, 1971, стр. 82). Презиме настало од падежног облика апелатива и творбеног суфикса -ић: им. ж. рода: баба > баби > Бабић.

БАЛАТУЊОВИЋ „Потомци данашњих Балатуновића су живјели у возућком селу Стог” (Цвјетковић, 2005, стр. 75). Потомци данашњих Балатуновића су се доселили у Возућку котлину крајем XVIII века са подручја данашње Мађарске, из области језера Балатона или Блатног језера. „Изворно, на мађарском: *Balaton* – описни придјев за словенску ријеч блато” (Клаић, 1990, стр. 140). У основи презимена препознат је назив топонима Балатон и ктетик балатоновски. Презиме настало суфиксацијом од ктетика и творбеног суфикса -ић: балатунов-ски > балатунов-ић > Балатуновић. Славе крсну славу Светог Јована Крститеља. Њихови рођаци су живели „у прошлом стољећу највише на подручју Власенице” (Демоњић, Ђукић, 1998, стр. 85). Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 163).

БЈЕЛИЋ „Потомци данашњих Бјелића⁵ су досељеници вјероватно из Старе Херцеговине, из околине Требиња. Тамо данас живе њихови рођаци Бијелићи. Ту су се доселили из околине Никшића гдје се данас презивају Бијелић” (Милићевић, 2005, стр. 236). У Возући се спомињу у аустроугарским пописима и документима са почетка прошлог века. У Возућу су вероватно дошли раније, таласима насељавања српског становништва из Старе Херцеговине. Претпостављамо да су дошли у првој половини прошлог века у Возућу. „Славе крсну славу Никољдан или Светог Николу. Нису имали своје матично село у Возући. Било их је свега неколицина” (Цвјетковић, 2005, стр. 80). Представљају велики род у Босни али не и у Херцеговини. Презиме је антропонимског порекла. Уочавамо у основи мушки породични надимак или мушки лични хипокористик Б(и)јело, од придева: бео, бели. Презиме је настало суфиксацијом, додавањем суфикса -ић на падежни облик хипокористика. Присутна је промена имена хипокористика Бјело по трећој именичкој врсти, као да се ради о имену хипокористика женског рода Бјела (Стевановић, 1971, стр. 149–153). Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Бјело. Презиме потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 381).

БЛАГОЈЕВИЋ Старо српско презиме⁶ и род који је постојао у Возући неколико векова пре доласка туђинске власти. Задржали су стара племенска имена. То име Благојевића је одређивало припадност старом српском патријархалном братству и одређеној возућкој територији а не идентификацију одређеног домаћинства или патрона домаћинства. Благојевићи у давној старини, много пре доласка турске власти, долазе са херцеговачко-црногорске границе у Возућку котлину ради лакшег живота и плодне земље кривајске долине. „Живјели су прије око 200 година у Попову пољу, у селу Пољице у кућама лозе Ђурђевића и у селу Љути Долац, поред Широког Бријега” (Милићевић, 2005, стр. 241). „Живјели су као бројна српска лоза и распрострањено презиме у селима: Врачевац, Бучје, Жељова, Гај, Маричићи, Калаиши, Јелчићи, Попово село, Турчиновићи, Васовине, Поткочарин, Пециловине, Подвода, Башчица, Свињашница, Лозна и Пејановићи” (Цвјетковић, 2005, стр. 54, 55, 59, 61, 68, 77, 79). „Славили су крсне славе: Ђурђиц (Благојевићи из Јелчића и Маричића), Игњатија и Митровдан (Бучје)” (Цвјетковић, 2005, стр. 54, 55, 59, 61, 68, 77, 79). Презиме је антропонимског порекла. „Уочавамо у основи мушко лично име Благоје” (Грос, 2013, стр. 41), присвојни придев или посесив Благојев > „Благојевић” (Грос, 2013, стр. 41). Презиме је настало суфиксацијом, додавањем суфикса -ић на присвојни придев. Презиме потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 409).

БЛАЖАЊОВИЋ Потомци данашњих Блажановића долазе са планине Озрен и матичног села Ступари и села Бруснице из околине Маглаја. Нису примарно возућка лоза нити возућко презиме. „У Возући у селу Стог су славили Вариндан” (Цвјетковић 2005, стр. 72). „Славе крсну славу Игњатије и Врачи или Светог Кузму и Дамјана” (Цвјетковић, 2005, стр. 72–73). У аустроугарским документима и попису становништва из 1891. год., затим у старим црквеним књигама и шематизму Српске православне цркве из 1892. год., презиме Блажановић у Босни и Херцеговини крајем XIX века забележено је: „У Маглају и околини (славили су крсне славе: Стевандан, Игњатије, Врачеви, Лазареву суботу или Лазаревдан, Петровдан и Малу Госпојину) и Зеници (славили су крсну славу Михољдан). Презиме је забиљежено у: Петровом Селу, Ступарима, Брусници, Гакову, селу Доле, Раковцу, Маглају и Зеници” (Јањетовић, 1993, стр. 41). Презиме је антропонимског порекла. Уочено је у

⁵ Информатори: М. Илић, Б. Илић, Н. Илић и Р. Илић.

⁶ Исто.

основи мушко лично архаично име Блажан и присвојни придев Блажанов. У Возући срећу се мушки антропоними и лична имена: Блажен, Блаженко и Блаженка. Антропоним Блажан није забележен. Упућује на партицип прошли радног глаголског придева и на придевску основу придева блажан. Облик блажан је утицај хришћанског наслеђа и црквених књига и црквенословенског језика. Презиме упућује на адјективно порекло. Примећујемо суфиксацијом додат творбени наставак -ић на посесив Блажан (Грос, 2013, стр. 42) > Блажанов > „Блажановић” (Грос, 2013, стр. 42). Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–882, стр. 430).

БЛАШКОВИЋ „Потомци данашњих Блашковића су живјели у селу Лозна, Боровци и Трнићи” (Цвјетковић, 2005, стр. 73). Ту су се доселили из некадашњег Маглајског округа. Ову информацију проналазимо у старим црквеним књигама и шематизму Српске православне цркве из 1892. год. Нису распрострањено возућко презиме. „Славе крсну славу: Никољдан” (Јањетовић, 1993, стр. 46). Презиме је антропонимског порекла. Уочено је у основи мушко лично архаично име Блаж и хипокористик Блашко, присвојни придев или посесив Блаж > Блашков > „Блашковић” (Грос, 2013, стр. 42). Презиме упућује на адјективно порекло. Уочена је гласовна промена једначење сугласника по звучности. Примећено: глас ж > ш. У истраживачком раду у Возући и околини није забележен овај антропоним. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 424).

БОЖИЋ „Потомци данашњих Божића су се доселили у Возућку котлину у XVII вијеку. Њихови преци су ту живјели као старосједиоци и прије XVI вијека. Савремену лозу Божића је основао Божо, син Васин, унук свештеника Петра крајем XVII вијека” (Цвјетковић, 2005, стр. 71). „У основи презимена препознајемо именицу Бог у деминутиву или као хипокористик. Презиме је антропонимског поријекла по оснивачу племена Божидару или Божи. Божићи су чувени по својој одбрани хришћанске вјере јер су живјели на рубном дијелу Возуће у селу Свињашница, које се помиње још у првом турском попису становника 1565. године.⁷ Село представља спону српског простора планине Озрен и долине ријеке Криваје. Божићи су селу дали име Свињашница још прије доласка турске власти. То село је етнолошки и политички доказ постојања Срба у Возућкој котлини и прије XVI вијека” (Цвјетковић, 2005, стр. 71). У сваком новом рату све куће Божића су паљене до темеља а имања уништавана. Ови људи су били живи бедем одбране хришћанства у средњој Босни. Од страшног турског зулума морао их је само Бог сачувати, па се зато овако презивају. Божићи славе крсну славу Светог Николу или Никољдан. „Живјели су и у другим возућким селима: Мисарађи, Васићима, Јањилама, Башчици, Божићима, Туњику, Трнићима и Стошници” (Цвјетковић, 2005, стр. 66, 70, 72, 73, 79). Представљају велики српски род данас расељен на три континента. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Божо или апелатива имена црквеног празника Божић или деминутива антропонима црквене речи Бог. Могуће да је настало суфиксацијом, додавањем наставак -ић на антропоним црквену реч Бог: Бог > Богић > Божић; г > ж, палатализација. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 568).

⁷ Информатори: М. Илић, Н. Цвјетковић, Н. Демонић и Р. Божановић.

БОЖАНОВИЋ „Потомци данашњих Божановића су дио некада великог племена Божића и њихови директни сродници, наслеђеници и рођаци. Налазимо их у аустроугарским пописима српских кућа на Озрену у селу Свињашница. Живјели су у селима: Поткочарин, Туњик, Свињашница, Лозна, Подмалован и Боровци” (Цвјетковић, 2005, стр. 77, 79, 80). „У сваком рату ови људи су били на првој линији одбране православне хришћанске вјере, на линији: Озрен⁸–Свињашница–Возућа. Род⁹ се никада бројно није опоравио од страшних усташких злочина у Другом свјетском рату. Божановићи славе крсну славу Срђеџдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 77). У основи презимена препозната је именица црквена реч Бог у деминутиву или као хипокористик. Презиме је антропонимског порекла. Уочавамо присвојни придев изведен по мушком личном имену Божан. Могуће да је презиме Божановић настало суфиксацијом, додавањем наставка -ић на присвојни придев антропонима Божан: Божан > Божанов > Божановић; г > ж, палатализација. Претпоставља се да је то хипокористик оснивача рода, потомка неког од имућних синова Божића. Претпоставља се да су Божановићи настали у другој половини XIX века. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 565).

БОЖИЋКОВИЋ „Потомци данашњих Божичковића¹⁰ су живјели у самом централном мјесту Возућа и селу Поткочарин” (Цвјетковић, 2005, стр. 63). Представљали су мањи возућки род. „Сматрају да су дошли из Старе Херцеговине из мјеста Старо Слано код Требиња. Ту се налази стећак са натписом из XV вијека а односи се на њихове претке: Добрила, Радоја и Плавца Божичковића. Њихов предак Милан се спомиње у дубровачком документу из 1380. год. који је тада постао грађанин Дубровника” (Милићевић, 1998, стр. 251). У Возућу су дошли крајем XVII или почетком XVIII века. Тада су се почели презивати Божичковић а до тада су били Божићковићи. Уочавамо хиперкорекцију гласа: ħ > ч, под утицајем народног српског говора и муслиманског говора у Возући. Славе крсну славу Светог Илију или Илиндан. У основи презимена препозната је именица црквена реч Бог у деминутиву или као хипокористик. Презиме је антропонимског порекла. Уочавамо присвојни придев изведен по мушком личном имену хипокористику Божичко. Овај антропоним се ретко бележи у Возући и околини. Могуће да је презиме Божичковић настало суфиксацијом, додавањем наставка -ић на присвојни придев антропонима Божичко: Божичко > Божичков > Божичковић; г > ж, палатализација. Презиме потврђено у РЈАЗУ (књ. I, 1880–1882, стр. 565).

ВАСИЋ „Потомци данашњих Васића су живјели само у селу Трнићима у Возући” (Цвјетковић, 2005, стр. 70). „Били су малобројна лоза и славе и данас крсну славу: Никољдан” (Цвјетковић 2005, стр. 73). „Живјели су у некадашњем Маглајском округу. Ту су славили крсне славе Врачи и Крстовдан” (Јањетовић, 1993, стр. 63–65). У Возућу су се доселили из Маглајског округа почетком XX века. Некада бројна лоза се никада није опоравила од страдања у Другом светском рату. Презиме је антропонимског порекла. У основи се налази мушко лично име или хипокористик Васо и присвојни придев Васов. У Возући је забележена и промена именица прве врсте: Васин > Васинић > Васић > Васић. Мушки антропоним Василије и хипокористик Васо се срећу у Возућкој котлини. „Долази из хришћанског старогрчког наслеђа црквених књига и имена светитеља. Изворно, на старогрчком: Βασίλειος – царски, краљевски” (Грос, 2013, стр. 20, 45, 178). „Примјећујемо, из старогрчког у савремени српски језик примљен је изговор: глас б > в” (Шимундић, 1988,

⁸ Информатори: М. Илић, Н. Цвјетковић и Р. Божановић.

⁹ Информатори: Исто.

¹⁰ Информатори: М. Илић, Р. Божановић, Б. Лукић.

стр. 352). „Презиме настало од падежног облика имена и творбеног наставка -ић: Васо” (Грос, 2013, стр. 47, 48) > „Васи > Васић” (Грос, 2013, стр. 47). Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. XXI, 1973, стр. 124).

ВИДАКОВИЋ „Потомци данашњих Видаковића су живјели у селу Туњик” (Цвјетковић, 2005, стр. 79). Славе крсну славу: „Стефандан или славу Светог Архиђакона Стефана” (Цвјетковић, 2005, стр. 79, 80). Малобројна српска лоза у Возући доселила се из некадашњег Маглајског округа. Много је пострадала ратовима у прошлом веку и никада се није бројчано опоравила. „Црквени документи показују да су Видаковићи у Возући живјели већ почетком прошлог вијека” (Цвјетковић, 2005, стр. 79). Презиме је антропонимског порекла. Учено је у основи мушко лично име Видак. Овај антропоним је забележен у овом истраживачком раду. Уочена је придевска основа и присвојни придев или посесив Видаков. На њега је суфиксацијом додат наставак -ић. „Овај антропоним је посвећен светом Виду. Антропоним је изведен од латинске речи: *vita*, -ae – живот” (Грос, 2013, стр. 49). Примећено је: „Глас т > д, према творбеном моделу српских имена гдје је један члан коријен глагола видјети: Вид(т)омир, Видосав или Видослав” (Шимундић, 1988, стр. 360). У Возући су забележени ови мушки антропоними. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. XXI, 1973, стр. 207).

ВРАЧЕВИЋ „Потомци данашњих Врачевића су живјели у селима: Мисарађа, Зобица, Турчиновићи и Подвода. Славе крсну славу: Ђурђевдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 60). У основи презимена уочена је општа старословенска именица врач, што значи лекар. Примећен је присвојни придев врачев. Врач или лекар је назив традиционалног занимања ових српских породица у Возући. „Малобројна српска лоза у Возући доселила се из некадашњег Маглајског протопрезвитерства гдје се биљеже као старосједиоци. Славили су Ђурђевдан у мјесту Маглај” (Јањетовић, 1993, стр. 73). Лоза Врачевића је много пострадала у ратовима у прошлом веку и никада се није бројчано опоравила.

ГАВРИЋ „Потомци данашњих Гаврића су живјели у селима: Стике, Обојковина, Кршевац, Турчиновићи и Подвода. Славе крсну славу: Никољдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 54–82). „Припадају различитим родовима Маглајског протопрезвитерата. Потврђено је да су 1892. год. по црквеном шематизму живјели у селима: Ступари (Аранђеловдан и Игњатије), Брусница (Стефандан и Лазаревдан или Лазарева субота), Мичијевићи (Ђурђевдан), Раковац (Мратиндан и Никољдан), Порјечина (Крстовдан), Бољанић (Никољдан), Возућа (Никољдан), Сочковац (Трифундан) и мјесто Маглај (Никољдан и Симеондан или Свети Симеон Богопримац)” (Јањетовић, 1993, стр. 86–87). Део рода Гаврића из села Раковац се доселио у Возућу и пренео своју крсну славу Никољдан, коју и данас славе њихови потомци. Они се сматрају староседеоцима¹¹ у Возући и претпоставља се да се овај део рода веома давно, много пре доласка аустроугарске власти, осамосталио и доселио. Презиме је антропонимског порекла. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Гавро. У основи се налази „мушко име Гавро” (Грос, 2013, стр. 53). Презиме је настало суфиксацијом од падежног облика имена додавањем творбеног наставка -ић: Гавро > Гаври > „Гаврић” (Грос, 2013, стр. 53). Учено је да се у Возући име Гавро мења по промени именица треће врсте, као да се ради о женском имену хипокористику Гавра (Стевановић, 1971, стр. 149–153). Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. III, 1887–1891, стр. 90).

¹¹ То доказују средњовековни надгробни споменици и стећци. Докази се могу пронаћи у старом шематизму Српске православне цркве, Дабробосанске митрополије, са средиштем у Сарајеву.

ГАЈИЋ „Потомци данашњих Гајића су живјели у селима: Ораховица и Цвијановићи. Славе крсну славу: Митровдан” (Цвјетковић, 2006, стр. 79). Припадају старом средњобосанском роду Гајића подељеном у две фракције и данас два независна рода: „Гајићи из Возуће (Митровдан и Никољдан) и Гајићи из Лијешња (Стефандан)” (Јањетовић, 1993, стр. 88). Презиме је антропонимског порекла. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Гајо. Уочавамо у основи „мушко лично име или хипокористик Гајо” (Грос, 2013, стр. 53). Посведочен је облик Гајин и Гајо. Презиме Гајић је вероватно настало суфиксацијом од падежног облика и суфикса -ић. У Возући је забележено: Гајо > Гаји > „Гајић” (Грос, 2013, стр. 53). „Антропоним Гајо је изведен од старохебрејског корена имена Гаврил.¹² Изворно, на старохебрејском: Gabrhi’el – Бог је моја моћ” (Грос, 2013, стр. 22, 33, 309). Уочено је да се у Возући име хипокористик Гајо мења по промени именица треће врсте, као да се ради о женском имену хипокористика Гаја (Стевановић, 1971, стр. 149–153). Презиме посведочено у РЈАЗУ¹³ (књ. III, 1887–1891, стр. 116).

ГЛИГОРИЋ „Потомци данашњих Глигорића су живјели у селима: Баре и Вуковине. Славе крсну славу: Никољдан (Баре) и Ђурђиц (Вуковине)” (Цвјетковић, 2005, стр. 65). Нису били бројни у Возући. „У село Баре су се доселили пре око 200 година са планине Озрен из села Ступари. Ту и данас живе потомци овог рода Глигорића и славе крсну славу Никољдан” (Јањетовић, 1993, стр. 93). „Глигорићи живе и у селу Бољанић али тамо славе Стефандан” (Јањетовић, 1993, стр. 93–94). Претпоставља се да се ради о истом роду досељеном са планине Озрен из села Ступари. Глигорићи из Вуковина су били насељени у месту Маглај и славили крсну славу Ђурђевдан. Поуздано се може тврдити да су у директном сродству са Глигорићима из Вуковина и да се ради о истом роду. Празнују славе посвећене Светом Ђорђу, јер њега сматрају својим заштитником. Презиме је антропонимског порекла. Уочено је у основи „мушко лично име или хипокористик Григориј(е)” (Грос, 2013, стр. 20, 30, 59) и присвојни придев Григоријев (у Возући забележено: Григорије > Григорић > Григорић > Глигорић). Уочено је: у српском народном говору: ије > и; р > л; сажимање вокала: ии > њ. Презиме посведочено у РЈАЗУ.¹⁴ Долази од старогрчког антропонима, изворно: Gregorios – опрезан, позоран човек (Грос, 2013, стр. 20, 59). Уочено је, из старогрчког: е > и. Могуће да је презиме Глигорић (Грос, 2013, стр. 59) настало суфиксацијом од падежног облика имена Глигор (Грос, 2013, стр. 59) и додатог суфикса -ић. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Глигор.

ГРАБОВИЧКИЋ „Потомци данашњих Грабовичкића су живјели у возућком селу Свињашница. Славили су крсну славу Ђурђиц” (Демоњић, Букановић, 1988, стр. 81). „Ово презиме налазимо у шематизму из 1892. год. у Маглајском протопрезивитерату само у мјесту Маглај. Славили су крсну славу Ђурђиц” (Јањетовић, 1993, стр. 97). Презиме Грабовичкић је веома мало распрострањено у Возући и околини. Топоним Грабовица је често заступљен у Возући и околини. Односи се на простор богат грабовим дрветом. Ради се о јединственом роду у Босни и Херцеговини. У основи презимена препознајемо назив топонима Грабовица, фитонимско порекло и ктетик грабовички. Презиме је настало суфиксацијом од падежног облика ктетика и творбеног суфикса -ић: Грабовица >

¹² „У РЈАЗУ постоји облик Гајић – деминутив од гај” (РЈАЗУ, књ. III, 1887–1891, стр. 90). „Настало од Гаврило (грч. Gabriel < hebr. Gabrhiel) – Божији човек, Бог је моја моћ, библ. име” (Шћепановић, 1997, стр. 48).

¹³ „Име Ђорђе/Ђураћ је настало од грчког имена Georgius” (РЈАЗУ, књ. III, 1887–18891, стр. 13). „Име Ђорђе настало од Georgios – земљорадник” (Шћепановић, 1997, стр. 49; Грос, 2013, стр. 50).

¹⁴ Исто.

Грабовици > грабовички > „Грабовичкић”; ц > ч, сибиларизација.

ДАБИЋ „Потомци данашњих Дабића су живјели у старом возућком селу Калаиши. Славе крсну славу Савиндан” (Цвјетковић, 2005, стр. 59). Били су малобројна возућка лоза. Ту су сматрани староседеоцима. Презиме је антропонимског карактера. „У основи препознајемо старословенско мушко име сложеницу Дабижив, са значењем: да човек буде дуго жив” (Грос, 2013, стр. 60). Антропоним Даба¹⁵ је такође заштитничког карактера. „Сматра се да су дошли из околине Требиња из села Љубмир пре тачно 200 година” (Милићевић, 2005, стр. 301), „бјежећи од турског зулума” (Цвјетковић, 2005, стр. 59). Презиме је изведено суфиксацијом као падежни облик имена на који је додат суфикс -ић: „Дабо” (Грос, 2013, стр. 60) > Даби > „Дабић” (Грос, 2013, стр. 60). Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Дабо. Уочено је да се у Возући мушко име хипокористик Дабо мења по промени именица треће врсте, као да се ради о женском имену хипокористичку (Стевановић, 1971, стр. 149–153).

ДЕБЕЉАКОВИЋ „Потомци данашњих Дебељаковића су живјели у возућким селима: Стике, Обојковини и Крчевцу (Никољдан). Славе крсну славу: Бурђевдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 81). „Ово презиме не налазимо у шематизму из 1892. год. у Маглајском протопрезивитерату нити у Возући. Налазимо само „варијанту Дебељак” (Јањетовић, 1993, стр. 107). Презиме Дебељаковић је веома мало распрострањено у Возући и околини. Презиме је антропонимског карактера. „У основи презимена препознајемо мушки антропоним, хипокористик или породични надимак: Дебељак” (Грос, 2005, стр. 194). Посведочио Босанац (Босанац, 1988, стр. 224). У основи препознат придев дебео, па је презиме и адјективног порекла. Презиме настало суфиксацијом од присвојног облика или посесива антропонима и творбеног суфикса -ић: „Дебељак” > Дебељаков > Дебељаковић. Презиме Дебељак посведочено у РЈАЗУ (књ. III, 1887–1891, стр. 116).

ДЕМОЊИЋ „Потомци данашњих Демоњића су живјели у возућким селима: Стог, Лозна и Боровци. Славе крсну славу: Петровдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 79, 75, 80). Чине јединствен и бројан возућки род¹⁶. Презиме је антропонимског карактера. Могуће да је настало унутрашњом акценатском творбом, од деминутива мушког имена Демоња. У основи презимена: „Препознајемо старо словенско заштитничко име Демоња, као варијанту имена Демон. Изворно, на старогрчком: Démon – нечиста сила” (Босанац, 1984, стр. 231). Презиме настало суфиксацијом додавањем суфикса -ић на падежни облик антропонима: „Демоња” > Демоњи > Демоњић; нј > њ, старо јотовање. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. III, 1887–1891, стр. 116).

ДОБРИЋ „Потомци данашњих возућких Добрића су у народу познати као херцеговачки Добрићи. Живјели су у селима: Поткочарин и Ораховица. Славили су крсну славу: Лучиндан” (Цвјетковић, 2005, стр. 63, 81). „Дошли су из Херцеговине из места Дабар а ту су се доселили из Црне Горе из Бјелаца. Презивали су се Добранић” (Милићевић, 2005, стр. 310). Нема тачних података о времену њиховог насељавања у Возућку котлину јер су мењали презиме. Ово презиме се не налази у шематизму из 1892. год. у Маглајском презивитерату. Презиме је антропонимског карактера. Могуће да је настало унутрашњом

¹⁵ „Даба је од Дабижив, старословен. имена, значи: да дете буде живо” (Грос, 2013, стр. 60). „Именицу дабо можемо повезати са нечастивим” (Скок, књ. I, стр. 402). Презиме Дабић може имати пејоративан карактер породичног надимка.

¹⁶ Информатор: Н. Демоњић.

акценатском творбом, од деминутива хипокористика мушког имена Добро. У основи презимена препознато је „старо словенско женско заштитничко име Добра” (Грос, 2013, стр. 65). Презиме настало додавањем суфикса -ић на падежни облик: Добра > Добри > Добрић. Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. II, 1884–1886, стр. 514).

ДОСТАНИЋ „Потомци данашњих Достанића су живјели у возућким селима: Баре, Стог, Маричићи, Липа, Пашалићи (Јалов), Поткочарин и Пециловине” (Цвјетковић, 2005, стр. 58–64). „Славили су крсну славу: Никољдан” (Цвјетковић, 2005, стр. 58). Ово презиме се не налази у шематизму из 1892. год. у Маглајском протопрезивитерату. Презиме је антропонимског карактера. У основи презимена препознато је „старо словенско женско заштитничко име Достана. Име значи: да престане рађање женске деце; да рађање остане на последњем женском детету које носи ово име” (Грос, 2013, стр. 154). Презиме настало суфиксацијом додавањем суфикса -ић на падежни облик имена Достана: Достана > Достани > „Достанић” (Грос, 2013, стр. 154, 363). Презиме посведочено у РЈАЗУ (књ. II, 1887–1891, стр. 13).

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ¹⁷

1. Бјелановић, Ж. (1988). *Антропонимија Буквице*. Сплит: Књижевни круг.
2. Босанац, М. (1984). *Просвјетин именованослов*. Загреб: Просвјета.
3. Vidović, D. (2009). Gradački rodovi. Župa Gradac. U: *Himski zbornik 12*, (197–238).
4. Грковић, М. (1977). *Речник личних имена код Срба*. Београд: Вук Караџић.
5. Грковић, М. (2005). *Имена места и људи на Косову и у Метохији у средњем веку*. Београд: САНУ.
6. Грос Вавић, З. (2013). *Презимена су чувари нашег језика*. Београд: Прометеј.
7. Далмација, С. (2004). *Рјечник говора Пошкочарја*. Бањалука: Глас српски – Графика.
8. Драгичевић, М. (2001). Најзападнији српски говори данас. У: *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност, књ. I*, (79–89).
9. Демоњић, Н., Ђукановић, М. (1998). *Озрен, Возућа и Гостовић, завичајни албум*, Београд: Свет књиге.
10. Јањетовић, Ђ. (1993). *Презимена Срба у Босни*. Сомбор: Просвета.
11. Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језику. Део 2. Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
12. Клајн, И., Шипка, М. (2006). *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
13. Клајић, В. (1990). *Рјечник страних ријечи*. Загреб: Matica hrvatska.
14. Комар, Г. (2011). *Значајни родови Херцег Новог*. Никшић: Матица српска Друштво чланова у Црној Гори.
15. Лазаревић, В. (2001). *Српски именованослов. Одабране рукописи*. Земун: Book, Нови Београд: Marso.

¹⁷ Истраживачки рад био би немогућ без бројних информатора, од којих издвајам: Миладина Илића, Мирку Савић Илић, Неду Илића (постхумно), Боривоја Илића, Јадранка Илића, Даницу Илић, Радована Илића (постхумно), Драгу Савића, Мирку Савића, Цвјету Савић (постхумно), Драженку Цвјетковић, Ненада Цвјетковића, Наду Пејић, Ранка Божановића (постхумно), Стеву Мркаљевића, Миленку Ђукановића, Новака Демоњића и Зорана Симића.

16. Маројевић, Р. (1996). Историјски развој словенских посесивних изведеница у антропонимији и топонимији. У: *Ономастички прилози. Књ. XII*. Београд: Српска академија наука и уметности (3–6).
17. Маројевић, Р. (1996). Словенски антропоними. У: *Ономастички прилози. Књ. XII*. Београд: Српска академија наука и уметности (183–195).
18. Милићевић, Р. (2005). *Херцеговачка презимена*. Београд: Свет књиге.
19. Мујкић, Ј. (2003). *Zavidovići kroz historiju I–II*. Zavidovići: Dom štampe.
20. Николић, В. (2009). *Nomen est omen*. Ужице: Учитељски факултет.
21. Нишкановић, М. (2004). *Српска презимена*. Београд: Српски генеалогски центар.
22. Носић, М. (1998). *Презимена западне Херцеговине*. Загреб: Хрватско филолошко друштво.
23. Пашалић, С. (1999). *Возућа, природа и сџановништво*. Бијељина: Учитељски факултет.
24. Пашалић, С. (2002). *Антропогеографска сџварност Срба у БиХ*. Бањалука: Графид.
25. Пејић, Р. (1998). *Срби на Озрену и Возући, живој и сџрадања*. Београд: Мирослав.
26. *Упоредни преглед резултата пописа 1948, 1953, 1961. год. према политичко-територијалној подјели од 1. 1. 1963. год.* Сарајево, СР БиХ: Републички завод за статистику, 1964.
27. *Попис сџановништва и сџанова; сџановништва и домаћинстава по општинама (Упоредни подаци 1961. год. и 1971. год.)*. Сарајево, СР БиХ: Републички завод за статистику, 1973.
28. *Попис сџановништва, домаћинстава и сџанова 1981. год. Сџановништво по насељеним мјестима (Сџаистички билтен бр. 111)*. Сарајево, СР БиХ: Републички завод за статистику, 1983.
29. *Попис сџановништва, домаћинстава, сџанова и пољопривредних газдинстава по општинама и насељеним мјестима 1991. год. Национални сџстав сџановништва*. Сарајево, СР БиХ: Републички завод за статистику, 1991.
30. *Попис сџановништва, домаћинстава, сџанова и пољопривредних газдинстава по општинама и насељеним мјестима 2013. год. Национални сџстав сџановништва*. Сарајево, СР БиХ: Републички завод за статистику, 2016.
31. *Рјечник хрватскога или српскога језика, књ. I–X*. Загреб: Југославенска академија знаности и умјетности, 1880–1931. (РЈАЗУ).
32. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књ. I–XVII*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–2006. (РСАНУ).
33. *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007. (РСЈ).
34. Simeon, R. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I–II*. Zagreb: Matica hrvatska.
35. Филиповић, М. (1940). *Манастир Госиовић или Угрим*. Скопље: Штампарија „Јужна Србија”.
36. Цвјетковић, Н. (1998). Манастир – светионик покољењима. У: *Лист Возућца*, 16–17.
37. Цвјетковић, Н. (2005). *Возућа, запис о завичају*. Добој: РПС графика.
38. Цвјетковић, Н. (2009). *Возови возуће*. Добој: РПС графика.

Dunja Ilić
PI Gymnasium
Banja Luka

SEMANTIC AND STRUCTURAL ANALYSIS OF PATRONYMS IN THE LANGUAGE OF SERBS IN VOZUĆA

Summary: In this paper the semantic and structural analysis and classification has been used to analyse the patronyms/surnames of Serbs from the Vozuća region. Despite the various information sources and available literature contributing immensely to this research, numerous ambiguities still remain in this thesis. It was a complex task to link the patron saints (“slava”) with specific surnames and families that still celebrate them. Some of the surnames have been explained in the wider context of the villages on Ozren mountain: Boljanići, Stupari, Porječina, Mičijevići and Brusnica, as these are the families geneologically closest to Serbian families and surnames from the Vozuća region. For the same reason the region of Gostovići and Udrima have been mentioned, as well as Maglaj. Some of the surnames have been put in the wider context, where they take roots from Herzegovina or Montenegro. It was important to write a detailed account on Serbs from the Vozuća region as they are no longer able to return to their homeland and their homes. Respectful of their wishes and agonies, a lot has been written in this research about the people from that region, their ancestry, their names and surnames, with a goal of preserving the Serbian national and cultural identity, as well as keeping memories of the Vozuća region. Several dictionaries, academic literature-resources and expert journals have been cited in this research. The old church registers and available genealogy have also been reviewed. In addition, the data on the Serbian population from numerous censuses were referenced (the Turkish censuses from 1565 and 1604, Austro-Hungarian from 1880, Kingdom of Yugoslavia from 1921 and 1931, the census from the Socialist Federal Republic of Yugoslavia from 1991, and the latest census data from 2013). Exploring the history, different ideologies and politics hasn't been the goal of this research, yet certain conclusions were necessary for better understanding of the wider research context.

Преузето: 30. септембра 2021.
Корекције: 17. новембра 2021.
Прихваћено: 17. новембра 2021.